

Tillförlitlighet i den redaktionella processen är viktigt för den vetenskapliga publiceringen

Maria Weurlander,^{1*} och Per-Anders Forstorp²

¹Stockholms universitet, Sverige; ²Linköpings universitet, Sverige

När vi nu skriver ledaren till det tredje och avslutande numret 2023 vill vi i redaktionen passa på att tacka alla författare som skickat in bidrag till tidskriften. Det är för oss redaktörer ett givande arbete att ta del av all den kunskapsproduktion och bidrag till diskussionen om högre utbildning som vi får möjligheten att ta del av. Vi vill även tacka alla granskare som under året läst och kommenterat manuskript. Utan insända manuskript och granskningen av dem hade vi ingen tidskrift!

Vi vill även här passa på att reflektera över det redaktionella arbetet. Redaktionen uppgift är att läsa och granska de inkomna bidragen. Redaktionen bedömer om dessa är lämpliga för tidskriften och om de håller tillräckligt hög vetenskaplig kvalitet för att bli aktuella för publicering. Inskickade vetenskapliga artiklar som bedöms intressanta skickas på peer-reviewgranskning, medan bidrag i kategorierna Reflekterad utbildningspraktik, Fördjupad diskussion och Recension granskas av redaktörerna. Vid valet av granskare månader redaktionen om att hitta personer med god vetenskaplig kompetens inom det område som aktuell artikel behandlar. Ibland drar processen ut på tiden, vilket vi i redaktionen beklagar. Högre utbildnings redaktörer har en viktig roll när det gäller tidskriftens vetenskapliga kvalitet och de redaktionella besluten om att acceptera eller avslå bidrag görs kollektivt. Även om varje enskilt bidrag tilldelas en redaktör diskuteras samtliga bidrag under våra redaktionsmöten. Vi tar hjälp av varandras erfarenheter och expertis när så behövs. Redaktionen uppgift är även att utarbeta riktlinjer för författare och granskare samt verka för tidskriftens fortsatta utveckling och vetenskapliga inriktning. Redaktörerna kan därför sägas vara tidskriftens ”grindvakter” och det är viktigt att redaktionen kontinuerligt diskuterar det egna arbetet och dess utmaningar. Sådana diskussioner för vi regelbundet på det årliga strategiska redaktionsinternatet och i mån av tid i samband med redaktionella beslut under våra ordinarie redaktionsmöten.

Det finns många utmaningar med vetenskaplig publicering, inte minst vad gäller pressen akademiker har att publicera (publish or perish) och olika rankingar mellan lärosäten och länder där publikationer i internationella högrankade tidskrifter premieras (Aprile et al., 2021). Många tidskrifter har sett ett ökat flöde av inskickade bidrag under de senaste åren, så även Högre utbildning. Det har resulterat i en ökad mängd bidrag för redaktörer att granska och hantera. Det ligger i tidskriftens intresse att publicera bidrag av hög kvalitet och relevans för tidskriftens målgrupp. Men det ligger också i tidskriftens intresse att sammantaget ha ett tillräckligt omfattande och varierat innehåll som läses av målgruppen. Det blir därmed en delikat och etisk fråga om var redaktörerna drar gränsen för vad som accepteras och vad som avvisas.

Pat Thomson (2024) återpublicerade nyligen ett blogginlägg där hon beskriver ett antal skäl till varför bidrag avvisas av tidskrifter, bl.a. att bidraget ligger utanför tidskriftens fokus, att

*Författarkontakt: Maria Weurlander, e-post: maria.weurlander@edu.su.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

©2023 Maria Weurlander & Per-Anders Forstorp. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Weurlander, M. & Forstorp, P. A. (2023). «Tillförlitlighet i den redaktionella processen är viktigt för den vetenskapliga publiceringen», *Högre utbildning*, 13(3), 97–101. <https://doi.org/10.23865/hu.v13.6337>

bidraget har brister i vetenskaplig design eller metod, att framställningen (hur texten är disponerad och skriven) gör det svårt för läsaren att hänga med i resonemanget eller att studien/bidraget är för begränsat eller smalt. Vi i redaktionen känner väl till dessa skäl och utöver dessa kan redaktionen också avvisa bidrag med rekommendation att skicka in det i en annan bidragskategori. Ett bidrag kanske är inskickat som Artikel men redaktionen anser att det passar bättre som Reflekterad utbildningspraktik eller Fördjupad diskussion.

Att upprätthålla hög vetenskaplig nivå på de publicerade bidragen såväl som den redaktionella processen är viktigt för trovärdigheten för tidskriften som sådan och för de bidrag som publiceras. Det redaktionella arbetet bör bygga på värden såsom ärlighet, kompetens, oberoende, integritet och ansvar (McCuen, 2018). Högre utbildnings redaktion arbetar i enlighet med dessa värden och vi för också diskussioner om hur vi säkerställer en gedigen redaktionell process. När exempelvis författare som någon av redaktörerna känner väl skickar in ett bidrag så avstår den/de redaktörer att vara inblandad i den redaktionella processen. Och när en av redaktörerna skickar in egna bidrag (ledare undantaget) sker den redaktionella processen utanför tidskriftens system och en extern redaktör anlitas. Detta motverkar redaktionella beslut som eventuellt kan uppfattas gynna nära kollegor till redaktörerna eller redaktörerna själva.

Från denna diskussion om det redaktionella arbetet till en beskrivning av innehållet i det aktuella numret. I det här numret ingår bidrag som belyser och diskuterar utmaningar med digitaliseringen, utmaningar i samband med examination och bedömning och utmaningar med sammanläggningsavhandlingar inom samhällsvetenskap och humaniora, samt lärares attityder till andraspråksdrag i studenttexter. Dessutom recenseras två aktuella böcker.

Efter pandemin har undervisningen vid många lärosäten återgått till campus, men digitaliseringen av högre utbildning fortgår. De erfarenheter och lärdomar som gjordes under pandemin och distansundervisningen i digitala miljöer är därför viktiga att ta vara på. I artikeln *Digitaliseringens begränsande gränslöshet – om lärande, rum och hemmahörande i högre utbildning* av Niclas Ekberg, Eva Alerby och Jórunn Elísdóttir, diskuteras studenters erfarenheter av den snabba digitala omställningen av undervisningen under Covid-19-pandemin. Forskarna samlade in skriftliga reflektioner från 39 studenter från Sverige och Island. Utifrån en livsvärldsfilosofisk ansats, som bl.a. antar att människor strävar efter att förstå tillvaron och känna samvaro och hemmahörande, tolkades studenternas reflektioner. Under pandemin flyttades undervisningen till stor del till digitala miljöer som studenterna ofta anslöt till från hemmet. Författarna visar att studenternas upplevelse av digitaliseringen var positiv men också utmanande för dem. Artikeln bidrar med intressanta perspektiv på rumslighet och hemmahörande i en digitaliserad undervisningskontext, något som är viktigt att ta hänsyn till i den fortsatta digitaliseringen av högre utbildning.

Intresset för muntliga examinationer tilltar av flera orsaker som påverkar den högre utbildningens genomförande. En faktor av stor betydelse är tillgången till generativ AI som givetvis både är en möjlighet och ett potentiellt problem. Etablerade examinationsformer som till exempel hemtentamen kan bli än mer svårbedömda, eftersom AI-generad text kan vara omöjlig att upptäcka. Förvisso är inte möjligheten till återanvändning av befintliga texter något nytt och okänt problem, men möjligheten att spåra källor till AI-genererade texter finns inte. En annan faktor som påverkar valet av muntliga examinationer, vare sig de sker ansikte mot ansikte eller via videokonferens, gjorde sig påmind under pandemin. Framväxten av generativ AI samt pandemin utgör, tillsammans med en del andra skäl, incitament för Jaakko Turunen att börja använda muntliga examinationer i sina kurser i kvantitativa metoder för samhällsvetarstudenter. I artikeln *A Case for Deep Learning Through Online Oral Examinations: An Autoethnographical*

Exploration of a Change of Assessment Method beskriver han hur pandemin påskyndade utvecklingen av nya examinationsformer. Tidigare använde han hemtentamina på sina kurser, vilka vid varje kursomgång resulterade i c:a 450 sidor text att bedöma. Ofta fann han sig föranledd att underkänna studenter på smärre tekniska misstag som han bedömde var av trivialt slag, så därför fanns det skäl att vara kritisk mot den examinationsformen även ur den aspekten. Dessutom erfor han att hemtentamina inte tillräckligt effektivt bidrog till det djuplärande som han eftersträvade. Förvisso var det under pandemin möjligt att fortsätta med hemtentamina, men det erbjöds samtidigt en möjlighet att växla till muntliga examinationsformer. Författaren som är skolad i kvantitativa metoder vågar sig i artikeln på att redovisa en autoetnografisk studie. Detta resulterar i ett spännande möte mellan olika metodologiska paradigmer, såväl som andra intressanta erfarenheter, både för honom själv och för studenterna. I studien redovisas instruktivt och noggrant exakt hur han gick tillväga vid de muntliga examinationerna, något som flera av oss kan inspireras av. Examinationen följde i stort sett den modell som används vid vetenskapliga konferenser, dvs. c:a 15 minuters presentation följd av frågor från läraren.

Muntliga examinationer är också temat i artikeln *Arbeta kollektivt, presterar individuellt – Hur muntlig examination kan användas för att stödja aktivt lärande* av Marina Grahovar, Christian Jansson och Inga-Lill Johansson. Författarna undersökte muntlig examination i en kurs i företagsekonomi som på grund av pandemin hölls på distans. Kursen hade genomgått utveckling för att stödja studenternas aktiva engagemang under utbildningen. Examinationen bestod dels av en gruppuppgift som redovisades skriftligt i en rapport, dels av en individuell muntlig examination. Den muntliga examinationen möjliggjorde individuell bedömning även för insatsen i gruppuppgiften men också att studenter får möjlighet att resonera mer utförligt utifrån en fråga. Data samlades i form av dokumentation av kursutvecklingsarbetet, kursutvärderingar, studenternas betyg på de olika delarna i examinationen och intervjuer med involverade lärare. Resultaten visar att studenterna var nöjda med kursupplägget men visade samtidigt att den muntliga examinationen kan utvecklas ytterligare. Lärarna ansåg att den muntliga examinationen hade bidragit till bättre bedömningar. Men de menade samtidigt att kursupplägget gynnade studenter som klarar av att ta eget ansvar för sitt lärande. Studien belyser studenters olika förutsättningar för självstyrt lärande.

Temat examinationer är också fokus för en fördjupad diskussion i detta nummer av Högre utbildning. Under det senaste decenniet har det bland annat från studenthåll, men även från myndigheter som UKÄ, höjts röster som förespråkar införandet av anonymiserade examinationer. De viktigaste skälen till detta, menar man, har med rättssäkerheten i bedömningen att göra, då man befärar att bedömningen annars kan ta hänsyn till det man menar är ovidkommande faktorer. För att undvika sådana skeva bedömningsgrunder (bias) förespråkas alltså anonymisering. Men egentligen har det saknats en grundlig och bred diskussion om anonymisering, menar Johanna Bergqvist Rydén i sitt diskussionsinlägg *Pedagogiska dilemman vid anonymiserad examination och bedömning*. Författaren menar vidare, i motsats till dem som förespråkar anonymisering, att vi bör visa en större försiktighet när det gäller sådan användning. Hennes argument för att visa försiktighet är genuint pedagogiska och grundade bland annat i paradigmet lärandeorienterad examination och bedömning. I en forskningsöversikt visar hon, tvärtom mot vad förespråkarna hävdar, att det egentligen saknas belägg för att anonymiserad examination skulle bidra till att minska effekterna av skeva bedömningar. Anonymiseringen förutsätter en form av examination där den som bedömer av princip inte kan medverka i bedömningen av studenters progression. Författaren menar att detta helt och hållet förtar möjligheten att medverka i en mer dialogbaserad formativ bedömning. Med sitt diskussionsinlägg vill Bergqvist Rydén

stimulera till en bredare diskussion om anonymiseringens förhållande till rättssäkerhet, men även anonymiseringens implikationer för upprätthållandet av en dialogbaserad pedagogik där återkopplingen förutsätter möjligheten till identifikation av studenten.

Just återkoppling står för övrigt i fokus för en artikel som diskuterar hur lärare ger respons på studenttexter skrivna av dem med svenska som andraspråk. Den språkliga förmågan hos studenter kan vara central för den återkoppling som en lärare ger. Vissa lärare kanske helt bortser från eventuella språkliga misstag utifrån det som kan kallas en flerspråksnorm, under det att andra lärare kanske är mer strikta utifrån sin övertygelse om att det är en enspråksnorm (i detta fall svenska) som bör gälla. Som student möter man troligen i sina kurser lärare som har helt olika syn på hur språket bör bli föremål eller ej för diskussion och eventuella förslag för korrektion. Studenter utvecklar troligen en tolerans för denna variation i lärares responspraktik, något som kan kallas *course switching* i analogi med *code switching*. Utifrån en analys av studenttexter samt intervjuer med lärare som givit respons på dessa, analyserar Maria Eklund Heinonen och Lina Nyroos i artikeln *Respons i fokus. Lärares normer och attityder till andraspråk i studenttexter* framförallt hur lärare förhåller sig till återkoppling på olika nivåer. Lärares sätt att ge respons kan huvudsakligen särskiljas på basis av vilken språknorm de förhåller sig till. Om den bedömande läraren huvudsakligen fokuserar på studiefärdigheter som grammatik, syntax och ordval så sker detta utifrån en enspråksnorm. Om, å andra sidan, läraren intar en mer flexibel position som fokuserar på skribentens position och utveckling, representerar denne en flerspråksnorm. Med den högre utbildningens uppdrag att verka för breddad rekrytering medföljer med nödvändighet en större heterogenitet i den språkliga förmågan. Frågan är hur denna heterogenitet hanteras av lärare och vilka utvecklingsmöjligheter som studenter erbjuds för att kunna innefattas i en fungerande akademisk litteracitet. Artikeln belyser hur en grupp lärare på en lärarutbildning hanterat denna utmaning.

Det blir allt vanligare att doktorander inom humaniora och samhällsvetenskapliga ämnen skriver sammanläggningsavhandlingar. Vad kan det få för konsekvenser för avhandlingen som helhet? Det problematiserar och diskuterar Ann-Sofie Jägerskog och Kristian Niemi i artikeln *Utmaningar och angreppssätt i processen att skriva sammanläggningsavhandling inom samhällsvetenskap och humaniora*. Författarna menar att förfarandet med sammanläggningsavhandlingen får konsekvenser för såväl avhandlingen som för skrivprocessen. Utifrån diskussioner med handledare och doktorander under seminarier och workshoppar om sammanläggningsavhandlingar har författarna tagit fram en modell med utmaningar och angreppssätt. I artikeln diskuteras dessa utmaningar och författarna presenterar tre angreppssätt som handledare tillsammans med sina doktorander kan använda för att hantera de svårigheter som kan uppstå. Dessa angreppssätt är helhetsbild, koherens och förankring. Författarna beskriver utmaningarna och hur dessa kan hanteras under forskarutbildningen och skrivandet av avhandlingens olika delar. Här får läsare konkreta tips på frågor att diskutera med kollegor och doktorander.

Detta nummer innehåller också två recensioner. I den första recenserar Jan Stockfors boken *The Philosophy of Higher Education – A Critical Introduction* av Ronald Barnett. Intresset för den högre utbildningens filosofi tog fart på 1990-talet och är idag ett väletablerat fält. Barnett är en av de stora namnen och i den aktuella boken ger han en överblick över fältet. Stockfors har läst den med behållning, även om läsningen ibland lämnade honom i oklarhet. Barnett reder ut begrepp och centrala idéer som rör högre utbildning. Centralt för hans resonemang är spänningen mellan universitetet som idé och universitetet som institution. Boken omfattar allt ifrån delar där Barnett resonerar om grunder och nyckelbegrepp inom den högre utbildningens filosofi, delar där han diskuterar undervisning och lärande till delar där han resonerar

om universitetens och den högre utbildningens roll i samhället. Stockfors menar att även om Barnett bjuder på ”en krokig och bitvis gropig väg” är boken väl värd att läsa för den som vill fördjupa sig i centrala begrepp och filosofiska grunder för den högre utbildningen och universitetet som idé och institution.

Som akademiska lärare förväntas vi integrera olika perspektiv i vår undervisning, nästan oavsett vilket ämne vi håller på med. Det kan exempelvis gälla hållbar utveckling eller det som med ett brett begrepp kallas lika villkor. I det senare ingår exempelvis genus och etnicitet men även många dimensioner av breddad rekrytering, såsom utmaningar förknippade med mental hälsa eller olika slags funktionsvariationer. I en ny antologi, *Jämställdhetsintegrering i högre utbildning* (Red. Felicia Garcia och Kristin Ewins, 2023), problematiseras uppdraget att integrera jämställdhet i själva undervisningen. I sin recension av boken i detta nummer av Högre utbildning menar Minna Salminen-Karlsson att det är välbehövligt med en framställning av denna utmaning utifrån undervisningsuppdraget, då denna integrationsutmaning, enligt henne, mest diskuterats från ett personalperspektiv, t ex ifråga om rekrytering, arbetsmiljö och akademiska karriärer. I sin recension påpekar hon vidare att påfallande många av bidragen till boken utgår från att integrationen initialt måste hantera ett motstånd eller en motvillighet hos lärare och studenter. I bidragen tar man fasta på att en del lärare upplever integrationsuppdraget som en uppförbacke där det gäller att bland annat mota bort föreställningar om att integrationen handlar om att studenter skall ”matas” med ett ideologiska korrekt perspektiv, något som också blivit synligt i en bredare kritisk debatt kring genusfrågor inom högskolan. Bidragsförfattarna menar dock med enfaset att det snarare handlar om att uppmuntra till kritisk granskning och reflektion, inte att bedriva någon form av ideologisk indoktrinering. Salminen-Karlsson föreslår att begreppet normativ kompetens vore en bättre utgångspunkt för att ta sig an denna utmaning, än den negativa beskrivning som förutsätter ett motstånd. Slutligen rekommenderar recensenten en rad användbara och konstruktiva källor som kan bidra till fortsatt inspiration för oss som står inför integrationsutmaningen.

REFERENSER

- Aprile, K. T., Ellem, P., & Lole, L. (2021). Publish, perish, or pursue? Early career academics' perspectives on demands for research productivity in regional universities. *Higher Education Research & Development*, 40(6), 1131–1145. <https://doi.org/10.1080/07294360.2020.1804334>
- McCuen, R. H. (2018). Advancing Scientific Knowledge: Ethical Issues in the Journal Publication Process. *Publications*, 6(1). <https://doi.org/10.3390/publications6010001>
- Thomson, P. (2024). Why journal articles are rejected. Blog post published at [Why journal articles are rejected | patter \(patthomson.net\)](https://patter.patthomson.net)